

Institucije i udruge

Plastično maketarstvo

Uvod

Dobar se dio muške populacije u djetinjstvu susreo s plastičnim maketama. Dok su jedni odustali nakon što su ugledali mnoštvo sitnih dijelova koje je trebalo obraditi i sastaviti, drugi su sastavili nekoliko maketa, pospremili ih na police gdje su uglavnom sakupljale prašinu, i prešli na neke druge, "ozbiljnije" hobije. No, postoje i oni, kojima je ovaj hobi iz djetinjstva postao sastavni dio života. U sljedećem ću tekstu reći nekoliko riječi o ovom zanimljivom hobiju. Poseban će naglasak biti na povezanosti povijesti i maketarstva.

Plastično maketarstvo: naziv i povijest

Maketa je riječ preuzeta iz francuskog jezika, a označava statički prikaz nekog objekta, vozila ili slično. Služi prikazivanju odnosa veličine i izgleda stvarnog objekta i izrađene makete. Maketa se razlikuje od modela jer model prikazuje način na koji originalni objekt funkcionira (model zrakoplova leti, dok je maketa statična). U engleskom jeziku se za maketu koristi riječ *scale model*.

Za izradu maketa mogu se koristiti različiti materijali, poput drva, kamena, mesinga. Početak plastičnog maketarstva seže oko 1950. kada u Americi počinje proizvodnja maketarskih dijelova ubrizgavanjem rastopljene plastike u čelične kalupe. Takav način izrade omogućio je masivniju proizvodnju samih setova, te uštedio maketarima trud i vrijeme

koji bi trošili na izradu dijelova makete. Proizvodnja maketa uskoro se proširila na Veliku Britaniju, Italiju, Njemačku, Japan. U zadnje vrijeme značajnu ulogu imaju tvrtke iz istočne Europe i Kine. Razvitak tehnologija je omogućio nekim tvrtkama specijaliziranje za izradu dodatnih setova, čijom se ugradnjom postiže realnost izrađene makete.

Kratak pregled pojmova i maketarskih tehnika

Zavisno o afinitetima, mogu se izrađivati makete civilnih i vojnih vozila, zrakoplova, brodova. Za ljubitelje znanstvene fantastike postoje makete najpoznatijih brodova iz *Zvijezdanih staza* i *Ratova zvijezda*. Posebno zanimljiv dio ovog hobija jest izrada figura. Kombinacija makete i figure u nekom okolišu daje dioramu. Izrada diorame je najkompleksniji dio maketarstva, gdje se pokazuje znanje autora pri izradi okoliša, građevina, vozila i figura.

Ako uđete u bilo koju bolje opremljenu trgovinu igračkama, na jednoj od polica uočite ćete kutije s maketama. Na svakoj od kutija se obično nalazi *box art* ili umjetnički prikaz objekta čija se maketa nalazi u njoj. Sa strane ili na poledini kutije smješten je prikaz sastavljene makete. Uz naziv vozila ili zrakoplova vidjet ćete brojčanu oznaku mjerila (npr. 1:72, ili 1/35). Mjerilo nam pokazuje odnos veličine stvarnog objekta i makete, tj. koliko je puta maketa umanjena u odnosu na stvarni objekt.

U kutiji se nalazi nekoliko nosivih stabala (*spruce*) na kojima su dijelovi,

koje treba odvojiti, obraditi i zalijepiti. Također, u kutiji se nalazi i sastavnica (nacr), koji vam pokazuje na koji način treba sastaviti dijelove da bi se došlo do konačnog rezultata.

Za izradu makete potreban je raznovrstan alat, kao skalpeli, škarice, pincete, različite vrste turpija, svrdla. Da bi se dijelovi uspješno sastavili, potrebno je ljepilo za plastiku. Nakon što se uspješno sastave svi potrebni dijelovi, može se pristupiti bojanju makete. Može se obojiti prema nacrtu, ili prema fotografiji specifičnog tenka ili zrakoplova. Boja se može nanositi kistom ili airbrushom (zračni kist). Iskusniji maketari koriste različite tehnike koje pridonose vjernosti napravljenog objekta – dodavanje dodatnih setova, nanošenje blata i prljavštine, izbljeđivanje boje, oštećenja...

Ovdje sam u najkraćim mogućim crtama iznio maketarske tehnike. Više o samim tehnikama izrade, bojanja, detaljiranja maketa, može se pročitati u jako dobro knjizi *Uvod u plastično maketarstvo*, čiji je autor Mario Gložinić. Tako šturi podaci mogli bi čitatelja navesti na mišljenje da maketarstvo i nije tako teško, da se to sve može jako brzo napraviti. Ali da se dođe do zadovoljavajućeg rezultata, potrebno je znanje, strpljenje i dosta vremena.

Dokumentacija

Maketa se može sastaviti prema sastavnici (tada govorimo da je maketa sastavljena OOB – *out of the box*, iz kutije). No maketari obično žele sastaviti što vjerniju maketu. Skoro nijedan set nije u potpunosti vjeran originalnom objektu, pa je često potrebno prepravljivanje, zbog

čega je nužno nabaviti dodatne setove ili neke stvari izraditi sam. Za to je potrebna dokumentacija – prikupljeni materijali koji prikazuju stvaran i detaljan izgled stvarnog objekta. Potrebno je prikupiti knjige o tematici (npr. edicije JANES i OSPREY, posljednja je posebno važna ako želite izrađivati figure ratnika iz različitih povijesnih razdoblja), nacрте tog vozila ili zrakoplova, originalne video snimke ili fotografije. Veliku pomoć u tome nam pruža internet, na kojem postoje specijalizirane stranice za maketarstvo, te brodove, zrakoplove ili tenkove koje želimo izraditi. Knjige iz vojne povijesti su nezaobilazan dio biblioteke svakog maketara. Bez korištenja takvih izvora, teško se može doći do željenog rezultata. Nepoznavanje tematike može dovesti do grešaka – kriva vrsta boje na vozilu, prikaz vozila ili zrakoplova na području ili u razdoblju u kojem nisu mogli biti korišteni, i slično. Specijalizirani maketarski časopisi prepuni su članaka o izradi maketa, o načinima na koji se može poboljšati način rada, te zanimljivih podataka o pravim objektima koji se izrađuju.

Ako ste izradili svoju maketu po pravilu struke, te uz korištenje potrebne literature, sigurno ćete biti jako zadovoljni rezultatom. Stalan rad može dovesti samo do što boljih i realnije izrađenih maketa. Na dobro izrađenoj maketi mogu se prepoznati svi dijelovi pravog objekta (vrste oružja, vrste uniformi, promjene koje su posade radile na vozilima i sl.), tako da kvalitetno izrađeni projekti mogu biti korišteni u nastavi, na vojnim učilištima, kao muzejski izložci, i sl. Diorame mogu služiti za podučavanje taktike i sl. Pravi znalci izrađuju diorame prema fotografijama.

Dobro izrađen projekt može iznenaditi promatrača, zbog razine detalja, pa čak i emocija koje se mogu očitati na figurama. Strah na licima njemačkih tenkista koji bježe pred psima na kojima su mine, ili užas u očima američkih vojnika koji ulaze u koncentracijski logor, samo su neke od zanimljivih stvari koje se mogu vidjeti na vrhunskim dioramama.

Preko maketa se lako može pratiti razvoj pojedinih vrsta oružja, vozila ili zrakoplova. Preko figura može se pratiti razvoj uniformi ili osobnog naoružanja u pojedinim razdobljima. Iako zauzima ju više prostora, a njihova izrada traje, makete su često zanimljivije od fotografija i mogu dati više podataka.

Maketarstvo u Hrvatskoj

Plastično maketarstvo počinje prodirati na područje Hrvatske osamdesetih godina 20. stoljeća. Veliku ulogu u promicanju ovog hobija su imala udruženja mladih tehničara. Početkom devedesetih slabi zanimanje za maketarstvom, posebno zbog manjka specijaliziranih trgovina. Danas se ti nedostaci postupno popravljaju, zahvaljujući većoj dostupnosti komercijalnih setova u trgovinama te internet narudžbama.

Maketari se organiziraju i okupljaju u klubovima u svim većim gradovima. Danas u Hrvatskoj djeluje oko 15 maketarskih klubova, čiji se radovi mogu vidjeti na domaćim i stranim maketarskim natjecanjima te na izložbama. Na natjecanjima suci ocjenjuju makete raspoređene u više kategorija (po mjerilu, vrsti...). Ocjenjuje se preciznost izrade, vjernost osnovnom predlošku, povijesna točnost. Uz makete na natjecanjima se često mogu vidjeti izložbe kolekcionara

oružja, fotografije, vojna vozila, što ih čini zanimljivijima široj publici.

Nedostatak maketarskih publikacija u Hrvatskoj donekle je popunila već spomenuta knjiga *Uvod u plastično maketarstvo*. Veliku pomoć maketarima pružaju internet forumi i stranice:

<http://www.maketarstvo.net/forum/index.php>
http://www.br-maketari.com/forum_sgl/default.asp i <http://www.hrcappuccino.org/>

Problemi

Ovom hobiju je prvenstveni cilj prikazivanje objekata vezanih za pojedino povijesno razdoblje. Maketari kroz svoje radove ne propagiraju niti jednu ideologiju, nego žele da njihova maketa bude što vjernija predložku. Unatoč tome, javljaju se problemi. Velike diskusije izaziva prikazivanje opreme njemačke vojske (i drugih kolaboracionističkih vojski) iz 2. svjetskog rata. Prikazivanje svastike u Njemačkoj je zabranjeno, pa je proizvođači ne stavljaju na box art na kutijama. Svastike na naljepnicama zamijenjene su crnim kvadratima, ili su razlomljene u nekoliko dijelova pa ih maketar mora sastavljati. Unatoč ovim zabranama, mogu se nabaviti naljepnice sa svim potrebnim oznakama za tako problematične teme.

Zaključak

Plastično maketarstvo jako je zanimljiv hobi, koji u sebi ujedinjuje tehničko znanje s proučavanjem povijesti. Stoga, ako imate višak slobodnog vremena, otidete u najbližu prodavaonicu maketa, kupite set koji vam se sviđa i uživajte u izradi.

Vedran Runjić